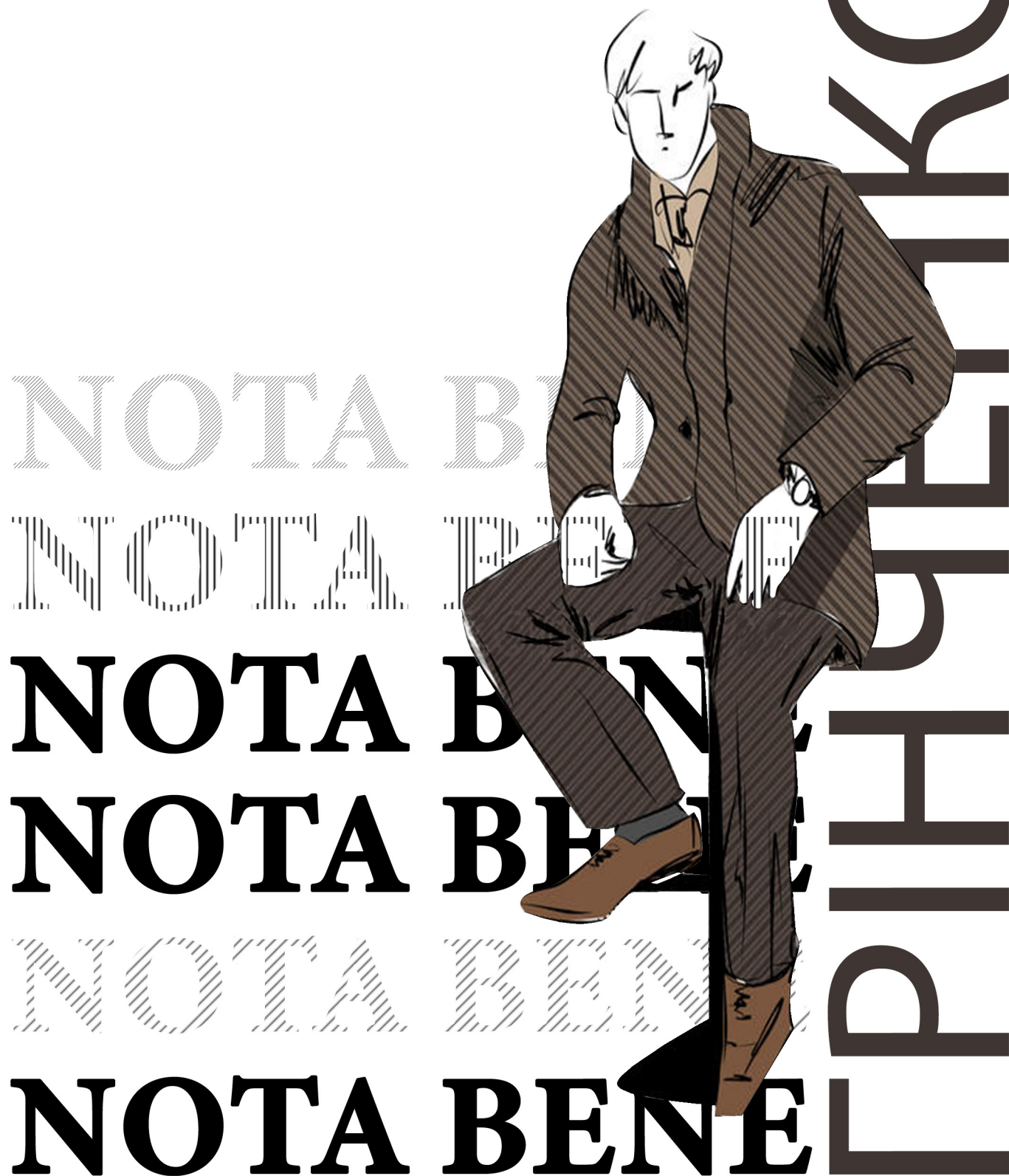

#21

«NOTA BENE»
випуск № 21
листопад–грудень 2021

ГОЛОВНА РЕДАКТОРКА ДИЗАЙНЕРКА	Вікторія Карпінська Вікторія Карпінська
РЕДАКТОРИ	Валерія Гажала Катерина Гаврилюк Маргарита Новицька Марія Рудьківська
АВТОРИ	Алла Бєдна Артем Завальнюк Катерина Гаврилюк Марія Кубрак Марія Кукшина Марія Фещенко Маргарита Бардовська Надія Кравченко Олександра Хальзіна
ШЕФ-РЕДАКТОРКА	Тетяна Іванівна Ус

У номері використано ілюстрації з сайту Pinterest

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ:

Фаховий коледж «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: просп. Гагаріна, 16

E-MAIL: notabene.kubg.edu.ua@gmail.com

Редакція залишає за собою право редагувати і скорочувати текст.

Висловлені авторами думки можуть не збігатися з позицією редакції.

При передруку посилання на «NOTA BENE» — обов'язкове!

У цьому випуску

Борис Грінченко: цікаві аспекти біографії	4
Якою людиною був Борис Дмитрович?	6
Великий подарунок Україні	9
Подружжя Грінченків.....	11
Борис Грінченко про дітей і для дітей	12
Українські паралелі у поетичній творчості Грінченка	14
Борис Грінченко: авантюрна історія книговидання	16
ГрінчNews	18
#ЩО	22
Ось так і пишу.....	24

Борис Грінченко: цікаві аспекти біографії

Борис Дмитрович Грінченко народився 9 грудня 1863 року в Харківській губернії. Все своє життя він присвятив Україні, її народу та розвитку української мови.

Борис Дмитрович був різнобічною особистістю: письменником, лінгвістом, перекладачем, лексикографом, редактором, політиком. Писав у публіцистичному жанрі, за все своє життя опублікував 24 твори, багато підручників. Провокаційний вірш «Землякам, що раз на рік збираються на Шевченкові роковини» — один із найпопулярніших у творчості Грінченка. У ньому він розповідає про знедолений народ України і закликає до боротьби

за свободу держави.

Саме Грінченко відредагував та додав нових матеріалів у перший фундаментальний «Словник української мови». Українсько-російський словник у 4-х томах був укладений журналом «Киевская старина» у 1907-1909 роках.

Борис Грінченко — один із організаторів товариства «Просвіта», яке активно боролось за існування української мови та право її вивчення у школах. З 16 років, під час свого навчання в училищі, мав зв'язки з товариством революціонерів-народників, які розповсюджували українську літературу, заборонену на

той час. За це письменник був заарештований. Під час ув'язнення отримав легеневу хворобу і був відрахований з навчального закладу.

У 20 років на педагогічних курсах зустрів молодшу вчительку Марію Миколаївну Гладиліну. Їх єднало не тільки кохання, але й спільні інтереси. Вони повінчалися 10 лютого 1884 року та змогли зберегти своє кохання впродовж всього життя.

Борис Грінченко був активним діячем таємного Братства тарасівців, спрямованого на визволення українського народу. Ця організація була створена влітку 1891 року. Завдяки самоосвіті культурний діяч вивчив німецьку, норвезьку та французьку мови, майстерно переклав чимало зарубіжних творів.

Мав доньку Настю, спеціально для неї Борис Дмитрович випускав журнал «Квітка», в яко-

му містилася збірка його оповідань, віршів та загадок. Настя пішла слідами свого батька: у Львові дівчина познайомилась з членами революційної української партії. Ця організація захопила її. Вона, як і батько, незважаючи на перевірки, привозила до Києва заборонену літературу. В архівах зазначено, що Анастасія брала участь в озброєних протестах разом зі своїм коханим, за що її було ув'язнено на початку 1902 року. Під час арешту дівчина занедужала на туберкульоз і 1 жовтня 1908 року померла. Невдовзі помер і її маленький син.

6 травня 1910 року не стало Бориса Дмитровича Грінченка.

Маргарита Бардовська

Якою людиною був Борис Дмитрович?

Борис Дмитрович Грінченко — дуже талановита та творча особистість. Він був одночасно письменником, літературознавцем, мовознавцем, педагогом, лексикографом, істориком, публіцистом і етнографом, а якщо коротко, то видатним українським діячем.

Якщо опиратися на спогади Дмитра Яковича, батька Бориса Грінченка, то можна сказати, що письменник був відповідальним і дуже любив читати: «Читав Борис вчулється легко і скоро, заметивши хорошо буквы, он в один час понял, как складывать слова, и начал постепенно лучше и лучше читать, и в шесть лет бегло читал. Он не мог равнодушно видеть книги, где бы ни было, всегда набрасывался и погружался в чтение. Интересовался газетами, делая на них свои замечания, иногда очень курьезные, а иногда очень меткие. На седьмом году он мне преподнес стихи в четыре куплета по-русски, а как-то я дал ему Шевченко, еще до поступления в училище, начал писать по-малорусски. Очень жалею, что не удалось сохранить его детских писаний. До десяти лет я сам его готовил в гимназию, заниматься с ним было легко, у него была замечательная память и хорошие способности, и он скоро все усваивал. Видя его в 8-9 лет, удивлялись, что живет в лесу, без сверстников и такой развитой и разумный мальчик».

Також зі спогадів батька можна дізнатися про перший арешт Бориса та мужність, яку він проявив, коли перебував у Харківській в'язниці: «Несмотря на все мои уговоры, что подобные люди во многом ошибаются и не всегда кажущаяся правда согласна с истиною и что тогда только можно достигнуть искомого, когда сами люди нравственно изменяются к лучшему и будут честными, и уговаривал его, чтобы по крайней мере он не принимал никакого активного участия и что, столкнувшись с жизнью, жизнь скажет тебе другое. Ничего не помогало, он был совершенно под гип-

нозом освободителей. Филиппьев давал ему книги для распространения между учениками. Одну книгу Борис дал товарищу Кудряцеву, и эта книга попала на глаза его отца, а тот сообщил инспектору, и пошла история. От Бориса только требовали, чтобы он сказал, от кого получил книгу, его запирательство повлекло за собой арест и, несмотря на все мои хлопоты и влиятельных родных, его тогда только освободили, когда сказал, от кого получил. А сказал потому, что узнал, что Филиппьев скрылся с Харькова».

А зі спогадів Марії Загірньої, дружини Бориса Грінченка, ми дізнаємося, що чоловік був чесною людиною, не втрачав гідність навіть під час перебування у в'язниці. Ось як вона згадує про це: «Може, навіть тодішнє сидіння в тюрмі почало руйнувати здоров'я Борисові, бо сидів він узимку в підземній холодній і мокрій камері, в арештантському вбранні: полотняні штани і сорочка та вітром підбитий халат. Мерз дуже, а годовано погано: звичайна арештантська їжа та ще дадуть солоні дуже страви, а потім не дають води. Починає грукати в двері, вимагати води, тоді приходять «начальник» і каже: «Получите воду только тогда, когда признаетесь». І так було не раз і не двічі, що доводилось або не їсти, коли страва була дуже солонна, і голодувати, або, попоївши, гинути без води. Харківська тюрма здавна, ще з часів губернатора Кропоткіна, вславилася тим, що в її важче було сидіти, ніж по інших тюрмах. Кропоткін звелів навіть віконця в «одинокі» чорною фарбою позамазувати. Може, його і вбито головним чином через той режим тюремний, що він заводив. Та й моральний стан був тяжкий, бо не тільки «начальство» всяке вимагало, щоб він признався, але й батько. Одного разу батько сказав, що його викликав генерал-губернатор Лорис-Меліхов і звелів «добитися» від сина, щоб той признався. «Вы — отец и должны показать свою отцовскую власть над

сыном, а если не признается, то через 24 часа вы со всей семьей будете уже по дороге в Восточную Сибирь». І от батько прийшов і розповів це Борисові: Борис не сказав. Тоді батько вдарив його. І це не допомогло. Борис тільки припинив йому відповідати. Тоді батько сказав присутньому тут «чинові», що він може засвідчити Лорис-Меліхову, що він ужив усіх способів і що нічого не вийшло. І треба сказати, що батько ніколи не простив би Борисові, якби він признався, бо це був би нечесний вчинок, а батько був абсолютно чесний чоловік. Але Борис того не знав, він думав, що батька доведено до одчаю і він справді вимагає від його зради, і це його мучило страшно. Скажу більше: батько ж знав, що Борис брав книги у Філіп'єва, міг думати, що й цього разу він узяв там же, але ж він цієї ниточки жандармам не дав, він знав, що й небіж його, Микола Зімборський «читает запрещенные книги» і що, напевне, бере їх звідки ж і Борис, але не випитував у його, де він бере книги. Становище було дуже тяжке, і для Бориса воно могло скінчитися або хворобою, або засланням, якби не дістав він, нарешті, до рук дозволу назвати квартиру. У результаті всього вийшло те, що серед молоді він став героєм (до мене слава про його героїство дійшла ще тоді, як я не була з ним знайома, років за три до знайомства з ним), а серед людей «благомыслящих» він придбав собі славу дуже погану, і як, вибувши рік на поруках у батька на хуторі, прийшов у Харків, то не міг знайти собі квартири; зачувши його прізвище, господині не віддавали йому хати. Було навіть таке: «Мы социалистам не отдаем квартиры».

Ці спогади підтверджують, що Борис Грінченко, навіть попри те, що йому погрожували і всілякими способами намагалися витягнути з нього інформацію, не здавався та відстоював свою позицію.

Михайло Чернявський у своїх спогадах наголошував на невтомній працьовитості Бориса Грінченка, на тому, що у нього було почуття повинності перед Україною: «Він свідомо обмежив себе. Одкинув власні інтереси й свяченою для себе поставив народ — український народ, а призначенням своїм — послуги цьому народові. Усі думи і мрії — рідному народові. Все життя — для рідного народу. І в за-

лежності від цього — вся філософія й мораль... І так — повинність, ось той владар, якому Грінченко посвятив життя своє. Свідомо зрікся від принад і насолод яснобарвного життя й присвятив себе єдиній меті — послугам рідному народові». Справді, Борис Грінченко жив та творив саме для України. Він присвятив все своє життя цій країні, що заслуговує великої поваги.

У Грінченка було так багато роботи, що Михайло Чернявський про нього писав: «Більше працював, ніж жив. Він високо ставив гігієну праці, беріг час. Але не беріг своїх сил. Другого такого робітника мені не доводилось бачити... Для українського письменника типа Куліша-Грінченка одного звичайного людського віку мало, щоб виконати всю працю, котра сама кричить, щоб хтось зробив її. Великою любов'ю любив Грінченко Україну. Всі його думки і всі його заходи купчились коло неї. І на кожную дрібницю, що так чи інакше торкалась до України, він звертав свою увагу...».

У своїх спогадах він також змалював зовнішність Бориса Грінченка: «Трохи довгасте обличчя з густим і міцним темним волоссям на голові, вусах і бороді. Прямий і досить довгий ніс. Характерні дві зморшки між бровами, а під ними — спокійні, навіть часом неначе холодні, горді очі. Прямота й упевненість у собі. Ось які риси насамперед впадали в очі тому, хто глянув би на Грінченка, коли він бував спокійний і мовчав». Чернявський підкреслював, що Борис Грінченко був незамінним співрозмовником, працездатною, товариською, щирою, доброю, енергійною й обдарованою людиною, яка має багато талантів. Бо справді, Грінченко і писав, і займався культурницькою діяльністю, і брав участь у суспільно-політичному житті, і учителював. Цей список можна продовжувати і продовжувати. А ось іще спогади Івана Липи про Бориса Грінченка, які є не менш важливими, ніж попередні: «Справді був особливий. Уже самі очі його говорили про велике благородство душі, в них не було нічого вульгарного, щоденного. Хто бачив ці очі при різних настроях душі, той не може їх забути. Таких очей удруге не зустрінеш. Поводження надзвичайно шляхетне, навіть рухи його свідчать про багату інтелектуальність, про високу інтелігенцію особи. Оскільки Борис

Дмитрович був чаруючий у приватних відносинах, постільки він був суворий, навіть жорстокий, коли доводилось обстоювати свої пересвідчення або громадські справи».

Також він не забуває наголосити про видатну Грінченківську бібліотеку: «Зібрано все, що було по книгарнях українською мовою, або ж таке на московській про Україну, що годилося для народу. Тут були і такі раритети, що зараз ледве чи де їх знайдеш, були й так звані «перли» української творчості, як от поет Олександров (дід автора «Ой не ходи, Грицю») або Самородок Шибитько малорос та ін. Книжки заведені в палітурки власної роботи, між ними й писані друкованими літерами. Були й московські про Україну, що пройшли через його редакцію. Пам'ятаю якесь лубочне московське видання по історії України. Книжка чимала. У ній всі сторінки, де Україна виявлялась не відповідно справжнім подіям, були вирвані, а натомість уклеєні нові картки, писані друкованими літерами». І справді, бібліотека Грінченка була дуже великою, унікальною та жанрово різноманітною.

Про популярність Грінченка Липа згадував так: «Ім'я його щодня було на вустах у тисячі люда, то тут, то там, скрізь по Вкраїні, бо в яку тільки сферу українознавства не заглянеш, зустрінеш Грінченка. У красному письменстві, в поезії, в драмі, в науці, в народних виданнях, у перекладах з європейських класиків — скрізь ви знайдете це славетне ім'я. Можна сказати, його знала вся свідома Україна...».

Іван Єрофеев, коли вперше побачив Грінченка, згадував, що в цій людині він побачив простоту та щирість: «Прийняв мене він у своєму кабінеті. Відчинив двері сам, з пером у руці — на письмовому столі лежали аркуші списаного паперу. Він був високий, огрядний. Привертав увагу його великий блідий лоб. Бо-

рис Дмитрович справляв враження типового вчителя сільської міністерської школи, вихованця вчительського інституту. У кімнаті на полицях — мало не до стелі — стояли книжки. Вони й лежали всюди — на стільцях, на канапі. Але, що мене дуже зацікавило, — це велика гравюра: високо на стіні, просто дверей, висіла картина Їжакевича — старий лірник з поводирем виходить із села. Вгорі над ними суне чорна хмара. Я довго стояв перед картиною.

— Ой, і змочить же їх у дорозі дощ! — мимохідь сказав я, захоплений реальністю малюнка. Грінченко засміявся.

— Го-го, яка у вас фантазія! Сподобалась картина?

— Дуже.

— І мені вона подобається».

Про останні дні Грінченка розповіла у своїх спогадах Надія Кибальчич, чоловік якої — лікар Козловський — лікував хворого письменника в італійському містечку Оспедалетті. Вона «виділила» у його зовнішності великі блакитні очі, що «іноді здавались очима розумної хворої дитини, стільки в їх було покори та невимовної журби», і те, що хворий митець справив на неї враження «людини, що тільки короткий час має пробувати на цьому світі»: «Днів за десять до смерті, він подарував моєму чоловікові і мені книжку «Серед темної ночі», на котрій зробив напис. Це майже останнє, що він написав у своєму житті».

Якщо проаналізувати всі ці спогади, то можна сказати, що Борис Грінченко постає перед нами в образі привабливої людини, невтомного трудівника, який був вимогливим у праці як до себе, так і до інших. Він — багатогранна, талановита людина, але водночас проста і щира, без пихи та зарозумілості.

Марія Кубрак

Великий подарунок Україні

Борис Грінченко відомий на всю Україну і поза її межами не лише своїми літературними творами, а й тяжкою працею над словником української мови. Ще з юнацького віку він не сидів на одному місці: саморозвивався, навчався та писав поезії. Завдяки цьому зміг стати професіоналом у галузях педагогіки, лексикографії, літературознавства, етнографії, історії, публіцистики та в громадсько-культурній діяльності.

Зауважимо, що родина Грінченків була російськомовною, але Борис Дмитрович сам вирішив вчити та удосконалювати українську. Цьому посприяв один випадок: коли одинадцятирічний Борис порпався в батьківській скрині, на його очі потрапив «Кобзар». Ця збірка справила неймовірне враження на майбутнього письменника і дала чималий поштовх для його діяльності. Під впливом поезій Тараса Шевченка Борис Грінченко розпочав писати власні твори, поезії для школярів українською мовою, через що згодом поніс покарання.

Ще в середині XIX століття відомий український письменник Пантелеймон Куліш почав збирати інформацію для словника, але потім всі матеріали він передав гуртку київських літераторів, згодом — редакції «Часопису». Шукачами матеріалів стали Т. Шевченко, М. Костомаров, М. Лисенко, М. Драгоманов, В.

Антонович, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний та інші. Праця над словником не стихала. Видавці потребували людини, яка буде працювати над словником не покладаючи рук та вирізнятися патріотизмом. І тому вибір зупинився на Грінченкові.

За умовами редакції «Киевской старины» літературознавець підписав з ними договір, в якому було два найголовніших пункти:

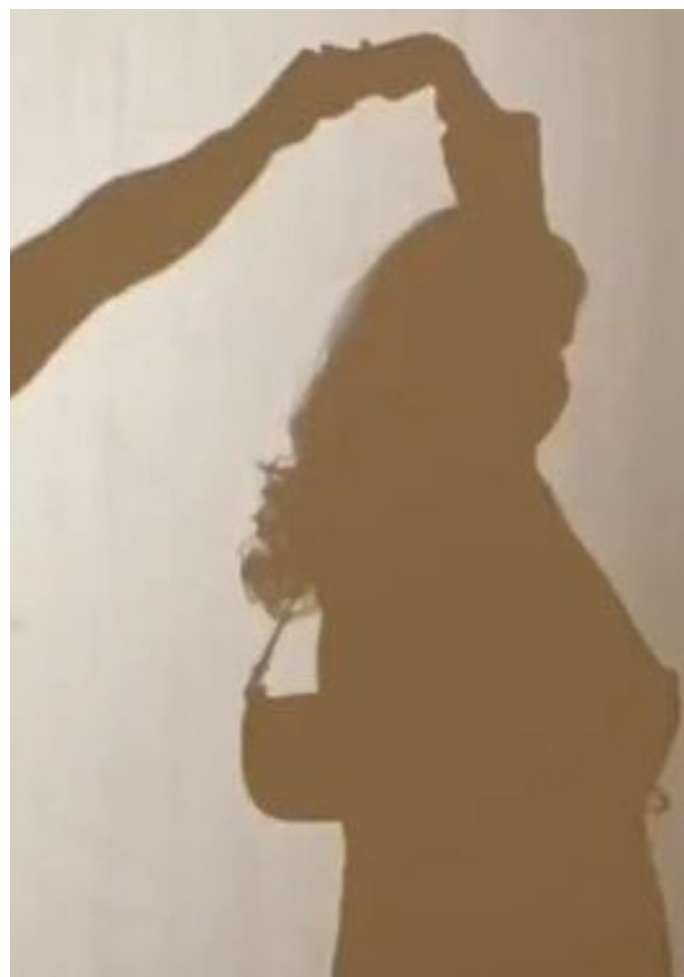
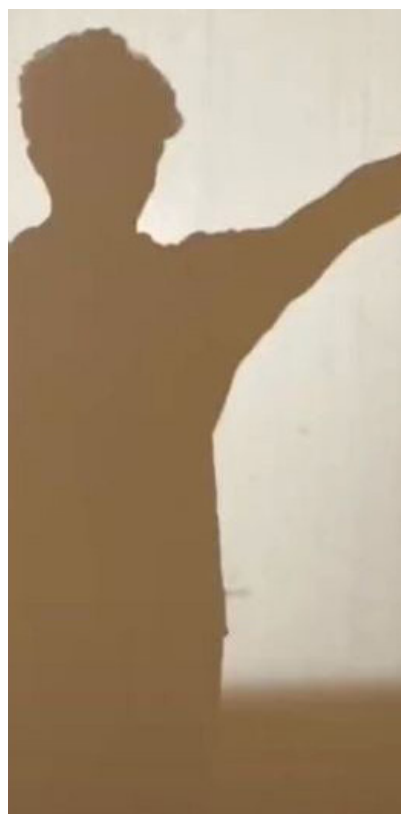
- 1) словник повинен мати обсяг близько 52-53 тисячі слів;
- 2) термін написання: півтора року.

Перший пункт договору не надто влаштував Грінченка. «Если принять во внимание, что словари других языков заключают в себе каждый слов в несколько раз более, то станет очевидным, что указанная цифра является слишком недостаточной... Представляется рискованным выступать со словарем, столь бедным по сравнению с действительными лексическими запасами языка», — зазначив він. Насправді такий обсяг праці розрахований на більш ніж два десятки кваліфікованих науковців, тому Борис Дмитрович зі своєю дружиною одразу приступили до праці. Вони зуміли вмістити у словник всі скарби української мови: фольклор, східні та західні діалекти, літературну мову.

Хоча над словником й працювала велика кількість видатних мовознавців, люди все одно привласнюють його Борисові Грінченку, бо саме він зміг перевершити своїх попередників.

Олександра Хальзіна

Подружжя Грінченків

Поринувши в простори Інтернету, ми не знайдемо жодної достойної інформації стосовно «любовної гілки» Бориса Дмитровича Грінченка. Можливо, він умів гарно приховувати свої стосунки від навколишнього світу? Або ж просто вмів кохати лише одну-єдину?

«Пливуть по небу хмароньки В далекії краї,
Летять із їми думоньки Щочаснії мої —
Туди, де та криниченька Холодная дзюрчить,
Над нею та зелена Вербиченька шумить»... Нічого не нагадує? Жіноча образність у писемності Грінченка недалеко «втїкла» від Шевченкової. Жінки в його прозовій і поетичній творчості варіюються від ідилічних «дівчиноньок» до все тих же нещасних кріпачок (одна з таких — Докія з повісті «Каторжна»). Проте Грінченко робить чи не поодинокий виняток.

Борис Дмитрович Грінченко та Марія Миколаївна Грінченко (у дівочтві Гладиліна) прожили разом у шлюбі 26 років. Зі своєю дружиною він познайомився на літніх курсах для вчителів. Молода, симпатична Марія одразу припала йому до душі. Гладиліна на той момент вже наслухалась розповідей про наполегливість Грінченка у вчительській праці, про мужність під час ув'язнення і про любов до України.

У подружжя народилася донька Настя, яка з часом обрала революційний шлях і брала участь у виступах в роки Першої російської революції. Але згодом дівчина померла через туберкульоз.

Дружина для письменника була не зовсім «музою» й «натхненням» — швидше соратницею, однодумницею й подругою. Вірш-присягу коханій Грінченко пише в перший же рік шлюбу, виказуючи їй вдячність і поцінову-

вання її підтримки та спільної праці:

Кохана єдина! Ми вкупі з тобою
Робили над ділом святим,
Ми вдвох однією журились журбою
І щастям раділи одним;

Зі мною укупі ти працю ділила,
І праця та (знаю це я!)
Була і для тебе однаково мила,
Була вона теж і твоя.

Прийми ж, моя люба, кохана дружино,
Ці щирі од серця пісні.
Як згадку про ті дорогії хвилини,
Про щастя і праці та дні.

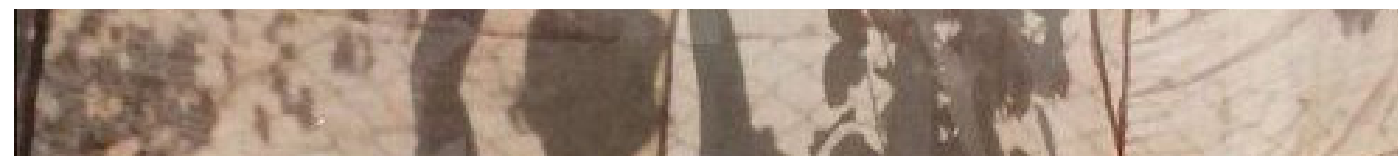
І в їх, моє серце, хай буде зарука,
Зарука нехибна для нас,
Що світло душі в нас не згасять ні муки,
Ні темряви й горя цей час...

1885

Все життя Грінченків об'єднувало не тільки взаєморозуміння і велике кохання, а й важка праця.

Борис Дмитрович пішов із життя раніше за дружину аж на 18 років. Втім, після його смерті вона не склала руки, а продовжила справу, зокрема займалась видавничою діяльністю. Марія Грінченко передала ВУАН в подарунок бібліотеку свого чоловіка.

Надія Кравченко

Борис Грінченко про дітей і для дітей

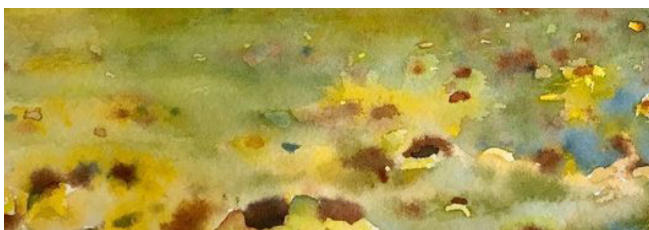
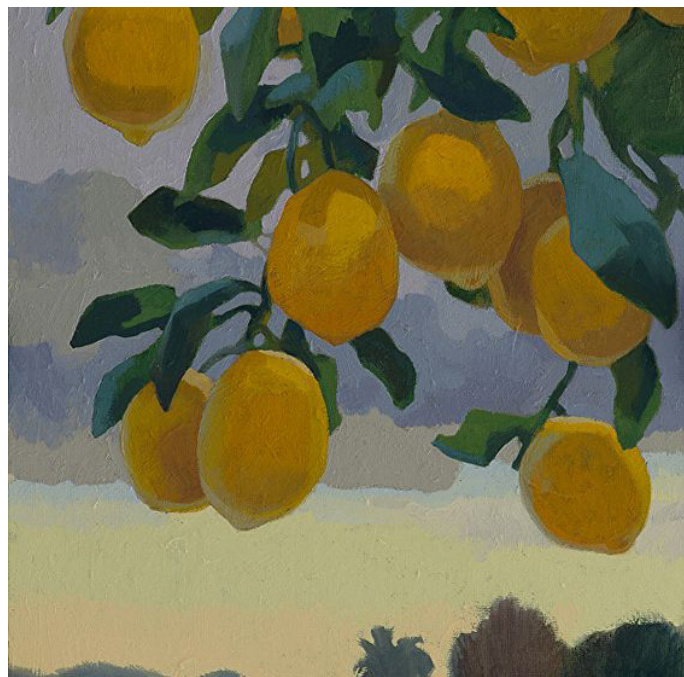
«Писати я почав дуже рано — ще шестилітнім хлопчаком, але по-московському, бо українську мову з нашої сім'ї було вигнано яко мущинською... Але одного разу (був тоді в третьому класі) почув, як одна пані похвалила при мені українську мову Тараса Шевченка. Став писати по-українському, а вдома знайшов «Кобзаря» у батька в скрині, і враження від цієї книги покрило всі враження, які мав досі від книг...» — саме так у своїй автобіографії Борис Дмитрович Грінченко описав момент, коли він відкрив для себе українську поезію й уперше замислився про важливість вивчення рідної мови. Це стало початком нової сторінки в історії не лише хлопчини, а й усіх українців: Борис Грінченко почав писати оповідання, казки, драми та повісті, а пізніше випускати у світ навчальні видання для дітей українською («Українська граматики до науки читання й писання», 1907; «Рідне слово», 1912).

У своїй праці, присвяченій створенню нової української школи, письменник зазначав: «Діти, що вчать своєю рідною мовою, — розумніші, більше в їх хисту, й душею вони

моторніші, ніж ті, кому затуркують голову мовою чужою. З чужомовної науки дитина дуже часто стає якоюсь недотепною, важкою на думку», — а він знав про що говорить, бо на власному прикладі відчув мовних утисків від своєї ж родини.

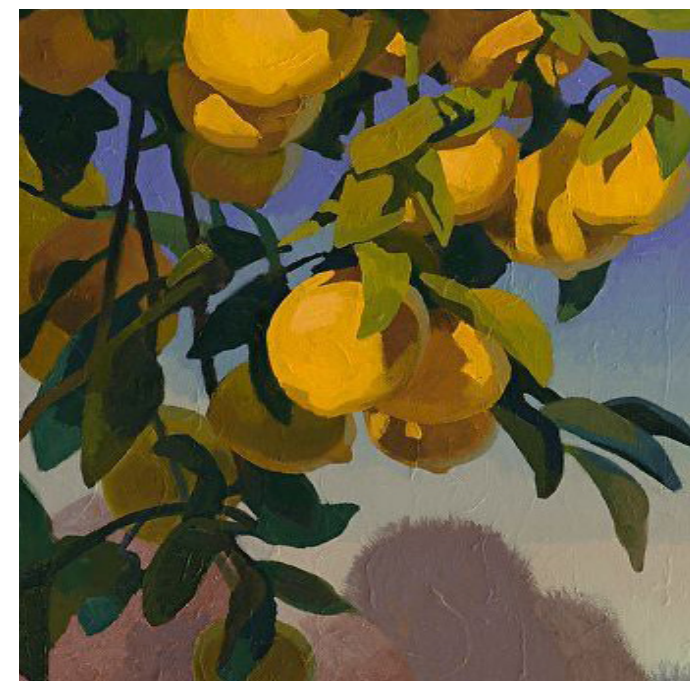
Будучи викладачем і просвітителем, Грінченко боровся за права дітей вивчати рідну мову з раннього дитинства, читати грамоту та літературу українською, а не московською — саме так, на думку письменника, і формується національна свідомість, а відтак і шлях до українського відродження. Реформування освіти було його головною місією. Нова школа повинна виховувати дітей на гуманістичних засадах, даючи їм ті знання, що зміцнюють розум і розвиток, і ті навички, які зможуть підготувати дітей до справжнього дорослого життя.

Борис Дмитрович дуже любив дітей і вбачав у них світле майбутнє нашої нації. Багаторічне вчителювання давало змогу спостерігати за перипетіями життя селянських дітей, що й

стало основою для багатьох творів письменника. Змалювання життя українських дітей, діти та школа — такі сюжети досить тривалий час залишалися головними у творчості Бориса Грінченка. З-під його пера вийшло понад п'ятдесят творів, присвячених дітям і селянам, десятки оповідань, повістей і поетичних збірок. Серед них: оповідання «Екзамени» (1884), «Без хліба» (1884), «Сама, зовсім сама» (1885), «Украла» (1891), «Дзвоник» (1897); збірки «Пісні Василя Чайченка» (1884), «Під сільською стріхою» (1886), «Під хмарним небом» (1893).

Головними мотивами цих творів було возвеличення та оспівування таких чудових людських якостей як співпереживання, доброта, самовідданість, милосердя й чистота душі. Проте таким прекрасним і чуйним персонажам — переважно дітям, — наділеним ноткою автобіографічності від автора, завжди доводилося терпіти злидні, несправедливість та образи від оточення. Персонажі нерідко залишалися самотніми, відчуженими, виснаженими як морально, так і фізично, оскільки деякі герої внаслідок важких життєвих обставин могли навіть голодувати (як-от школярка з оповідання «Украла»). Оповідання Бориса Грінченка завжди мають виховний характер, оскільки на протигагу схваленням позитивних рис людини, автор ніколи не забував наголосити на тому, що грубість, черствість душі та серця, бездумність заслуговують осуду. Твори Бориса Дмитровича написані українською

літературною мовою, але через велику кількість діалогів, елементів народної творчості, а також використання пестливих слів текст набуває помітного відтінку розмовності. У свій час його оповідання та казки користувалися шаленою популярністю серед дітей, і це не просто так. Найвідданішою прихильницею та людиною, для якої насамперед писав Грінченко, була його донька Настя. Як хороший письменник і батько Борис Дмитрович навіть займався випуском хрестоматій для дитячого читання, написаних власноруч (одна з таких мала назву «Квітка»); а спільно зі своїми учнями він створював літературний журнал «Думка». Ці справи так захопили Грінченка, що він заснував видавництво, яке спеціалізувалося на дитячих книгах для читання та журналах. І саме Борис Дмитрович Грінченко видав перший у підросійській Україні журнал, який був присвячений його доньці — «Квітка. Настина читанка».

Діти, як і любов до Батьківщини, завжди займали чільне місце в серці письменника. У спадок нам залишилося багато згадок про діяльність людини, яка жила своєю справою, жила Україною та своїм народом. Нехай летять у просторі роки, але ми завжди пам'ятимемо творчий доробок Бориса Грінченка, оскільки теми, які він підіймав у своїх творах, є актуальними й нині.

Українські паралелі у поетичній творчості Грінченка

Серед усієї творчості Грінченка важко знайти тему, якій би він не присвятив своїх поетичних або ж прозових рядків. Здавалося б, педагог і громадсько-політичний діяч Борис Дмитрович мав бути більш відомий завдяки своїм науковим працям чи принаймні публіцистиці. Проте його творча спадщина нараховує ліричні поезії, вірші патріотичної та філософської тематики, романи про життя українця-селянина тощо. Зокрема, серед усього калейдоскопу творів знаходить місце поема «Матільда Аграманте».

Ця поема привертає увагу насамперед екзотичністю своєї назви, але її сюжет, а що найголовніше — підтекст і паралелізм модальності, заслуговують на увагу читача. Також «Матільда Аграманте» — це Грінченкова версія історії про Мулан, відомої не в останню чергу завдяки «Діснею». Отже, дії поеми розгортаються на історичному тлі колонізації Куби іспанцями та боротьби кубинців за незалежність. Власне, це і є підставою для створення автором паралельного перенесення, скоріше порівняння, ситуації в тодішній Україні з описуваними подіями в реальній Кубі. Одразу домовимось стосовно модальності поеми: Куба — острів у Карибському морі, іспанське володіння яким з невеликими перервами тривало аж до кінця XIX століття. Таким чином, Борис Дмитрович пропонує читачеві реальну історію війни в країні, нібито далекій від українців, але при

цьому не помічати елементарну схожість реалій якої з нашими просто неможливо.

Зрештою, цей паралелізм досягається письменником завдяки використанню слів-тригерів або, інакше кажучи, у деякому розумінні архетипних понять — лексики, зрозумілої кожному навіть підсвідомо, лексики в дечому нейтральної, але яка при цьому викликає міцні асоціації. Наприклад, це такі слова, як: раб, пан, важкі кайдани, воля, край, бій, рідна країна або ж заклики на кшталт: «Воля красіві!» і под. Тут ми маємо усвідомлювати наступну цікаву річ: Грінченко використовує тезаурус, притаманний плеяді тогочасних авторів, котрим вони послуговувалися для опису становища в Україні, і лексика якого насамперед асоціюється з українською літературою, проте Борис Дмитрович використовує ці слова в історії про американсько-іспанську війну, у результаті якої Куба де-юре отримала незалежність, і при цьому він «натякає» на українські реалії. Завдяки такому комплексному підходу «Матільда Аграманте» стає не просто екзотичним твором, а поемою про українців, а точніше про український дух, який живе далеко від степів і чорноземів. Воля і боротьба за свою самостійність — це не лише про скидання московського ярма, це історичний процес, явище, етап, через який проходять безліч країн, і головне для нас — не зупинятися на цьому тернистому й поораному шляху.

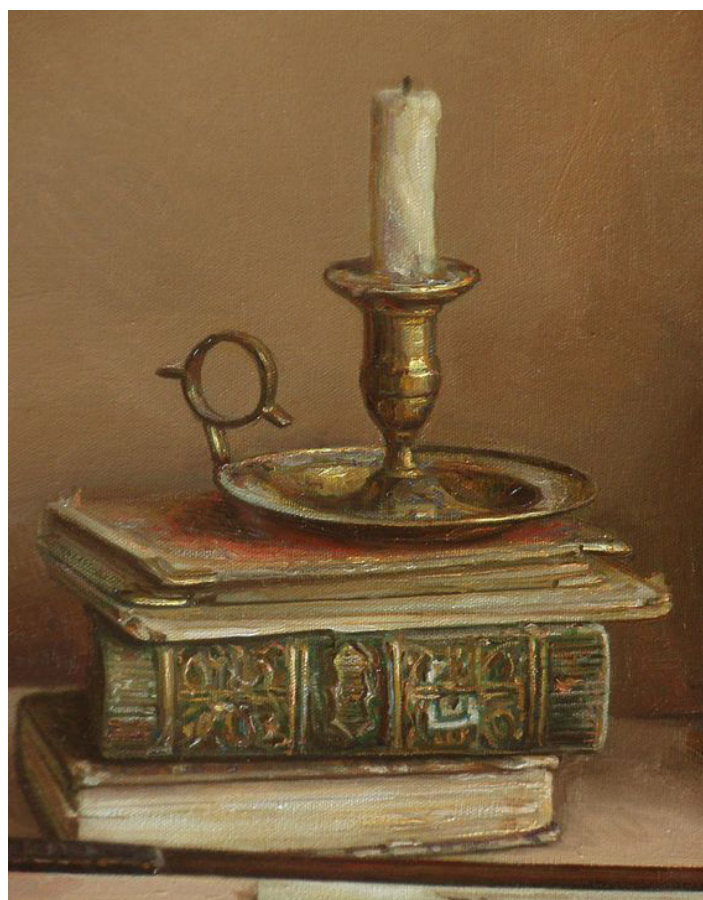
Але до чого ж тут Мулан? Поема розповідає історію дівчини, яка, утративши рідних, не змогла й далі дивитися на смерть свого народу і пішла воювати на рівні з чоловіками. Її ім'я — Матільда Аграманте. Окрім того, що Грінченко описує нетипову для того часу ситуацію, він ще й перетворює Матильду на воїна-героя, тим самим можливо й не принісши нового у феміністичний рух кінця XIX століття, але принаймні створивши сильного жіночого персонажа, який мислить і самостійно приймає рішення стосовно власної долі. Дівчина тут — це не хранителька домашнього вогнища, що вимагає захисту. Матильда постає як «нова людина», котра незалежно від статі готова віддати життя задля інтересів своєї країни.

Підсумовуючи, хочеться нагадати, що українська література різноманітна. Читати українське — не соромно, українське — це не тільки про страждання і Марусю, покинуту москалем. Відхрещуючись від усієї української літератури через комплекс меншовартості, ми упускаємо значний пласт творів, цікавих як в історичному контексті, так і для пересічного читача, який шукає захопливий сюжет. Як казав класик: «Учітесь, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь».

Марія Кукшина

Борис Грінченко: авантюрна історія книговидання

Кінець XIX — початок XX століття. На території України книжки національною мовою зникають з полиць бібліотек і типографій. Тоді ми були на межі знищення української книги. Проте за справу її відновлення для масового читача взялася українська інтелігенція. Серед цих активістів виявився і Борис Грінченко, історія книговидання якого заслуговує уваги та поваги.

Борис Грінченко першим створив видавництво у зросійщеній Україні, що видавало популярну літературу для народу. Першість Грінченка також варто відзначити у тому, що його досвід у книгодрукуванні пізніше будуть використовувати у вітчизняній видавничій справі. Все не було так однозначно, і Грінченко не опікувався цим одноосібно. Наприкінці XIX століття він товаришував з Іваном Череватенком, котрого вважав «щирим патріотом». Пізніше саме він довірить Борису Дмитровичу не тільки ідею реалізації народного книговидання, але й кошти на це. Товариш був багатше сім'ї Грінченків, але, за коментарями самого письменника, «...не загордів, не покинув знатися з “простолюдом” і завжди йшов пособляти йому в його громадських справах...».

За духовним заповітом І. Череватенка Б. Грінченку було передано одну тисячу карбованців на створення видавництва дешевих популярних книжок українською мовою. Разом із щедрою інвестицією від свого друга Грінченко отримав і головну умову: видавати книги лише на добровільній основі і не перетворювати це у бізнес. Авторам виплачували п'ятдесятьма примірниками з усього тиражу, а якщо видання були з ілюстраціями — то додавали ще двадцять. За редагування та коректуру були відповідальні сам Грінченко та його дружина — Марія (псевдонім Загірня). Заповідані Череватенком кошти дозволялося витратити на папір, обладнання для друку та цензурну оплату.

Видавати книжки в умовах, що склалися в Україні наприкінці XIX ст., було дуже важкою справою. Книгарень у Чернігові було мало, а у інших містах змоги законно розповсюджувати книги не було. Внаслідок цього видавни-

чий рух був значно меншим, ніж це могло б скластися за інших обставин.

І все ж книги були не безкоштовними, а дешевими. Тому Борис Грінченко зміг заробити кошти на відсотках від продажу. Ці гроші він витратив на запровадження іменної премії Івана Череватенка. Надання премій передбачалося за «оригінальні, ніде ще не друковані, написані для широких мас народу наукові твори, що мають на меті спопуляризувати серед усього українського народу здобутки світової науки».

Видавництво проіснувало шість років, надрукувало 46 книжок загальним тиражем близько 170 тис. примірників. Народних книжок могло б вийти значно більше, коли б не цензурні утиски. Деякі книжки, заборонені цензурою, переробляли і знову подавали на цензуру, і бували випадки, коли цензор дозволяв друкувати раніше «забраковані» твори. Доходило й зовсім до казусів, коли цензура забороняла вже надруковані раніше вірші. Навіть офіційна преса з прихильністю відзначала появу таких книжок, вказуючи, зокрема, на велике знання своєї справи та бездоганний смак упорядників.

Авантюризм грінченкових видань полягав у підпільній роботі чернігівського видавництва. Коли зростала українська національна свідомість, Борис Грінченко і Марія Загірня зрозуміли, що завоювали деякий авторитет на ринку. Тоді ж під виглядом нейтральних за змістом видань під іменами чужих авторів вони видавали громадсько-політичну літературу.

Книгорозповсюдження Грінченка у підсумку мало велике значення для видавничої справи й освіти народу. Книги неабияк сприяли просвітницькій діяльності навіть у такий агресивний спосіб. Цей радикальний метод спрацював — інакше у часи «російської України» і придушення української національності бути не могло.

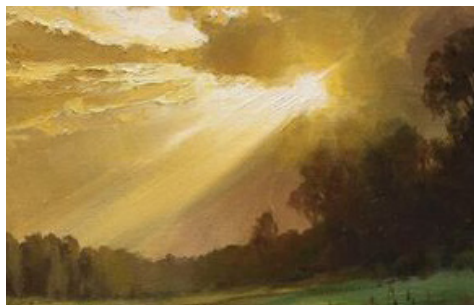
Модифікації: виставка творчих робіт

Мистецтво, творчість, креатив — 07 грудня 2021 року в актовій залі коледжу відбулося урочисте відкриття виставки «Модифікації». До експозиції увійшли твори восьми митців — викладачів циклової комісії образотворчого мистецтва і дизайну Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, зокрема: Ольги Овчаренко, Олени Казіміренко, Юлії Шеменьової, Ольги Дєточки, Наталії Щербак, Ярослава Білика, Катерини Попович та Миколи Вовченка.

«Мені дуже подобається брати участь в організації таких проєктів, коли люди, можливо ті, хто навіть не перетинається в повсякденному житті, об'єднуються для такої спільної, класної цілі. Це допомагає розвиватися кожному», — розповіла Наталія Нос, заступник директора з навчально-виховної роботи, одна з організаторок виставки.

Відкриття виставки почалося з вітального слова директорки коледжу Марії Братко: «Я сподіваюсь, що така смілива команда, яка може нести відповідальність за себе, за інших, — а значить така лідерська команда, незважаючи на ті умови, у яких ми зараз працюємо, досягне великих успіхів. Художникам, які відкрили якусь свою грань через ці картини, я зичу натхнення. На почесному місці в моїй квартирі висять картини, які я завжди представляю: «А це Ярослав Білик — відомий сучасний художник, а оці квіти — це Юлія Шеменьова, сучасний молодий художник і дослідник у галузі мистецтва. А це — Олечка Овчаренко, намалювала мої улюблені квіти». Тому я зичу вам творчої наснаги, щоби у вас були сили на інші проєкти, щоб ви були щасливі у своїй творчості. Тому що світ щасливим роблять тільки успішні, щасливі люди».

Першими враженнями також поділився член експертної ради Українського культурного фонду (2021 р.), засновник та видавець «Культурологічного альманаху», організатор

та куратор проєктів в артпросторі «SKLO», доцент кафедри культурології та міжкультурних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв, кандидат філософських наук Сергій Русаков: «Працю художника та художниці не можна вимірювати класичними трудоводинами, — це покликання. А покликання може бути складним у прояві, проте якщо ти його відчуваєш — ти ідеш за ним. Враження від виставки тільки позитивні, адже й колористика, й теми, які актуалізовані на цих картинах, — позитивні, спрямовані на природу, на природу людини, на роздуми, на те, що ми всі повинні гуртуватися, й у тому числі під час таких заходів».

Художники, котрі були залучені до виставки, розповіли про особливості створення своїх картин.

Ярослав Білик: «Полотно народжується не очікувано, але з певним періодом виношування ідеї, задумки. Головна ідея моїх робіт в тому, щоб вони доносили до глядача насолоду, певні меседжі, викликали певні емоції. Будуть вони позитивні, негативні або просто філософські. Це емоція людини. Це важливо для художника — щоби людина реагувала на його мистецтво».

Олена Казіміренко: «Я, мабуть, не можу сказати те, що є митець, на якого рівняюсь. Усе ж таки митців дуже багато. Це більше не конкретна людина, а потяг митців зробити щось найкраще. Дуже багато дизайнерів, які намагаються втілити творчість. Постійно працюють, постійно щось створюють. І саме ця ідея створення відображення себе. Це є те, що впливає на мою творчість, на моє життя».

Катерина Попович: «Я вважаю, що кольори — це засіб для відкриття всього внутрішнього світу. Намагаюся працювати з усіма кольорами, передати у своїх творах багатство колірної гами. Здебільшого поки працюю з

натурою. У графіці працюю більш із творчою роботою. У живописі описую спостереження за світом, за тим, що навколо».

Микола Вовченко: «Для того, щоби зробити свою картину, потрібно щоб був задум, і якщо вже є тема, то фактично на роботу буде витрачено приблизно день або два, можливо, три. Залежно від того, яка це картина, який сюжет і який формат».

Ольга Дєточка: «Стиль моїх картин залежить переважно від настрою, від відчуттів, а вони переважно звертаються до імпресіонізму. Переважно це пейзажі та портрети дітей. Вони такі безпосередні, живі, справжні. Авторська в моїх картинах саме емоційна складова. Досить звичні для більшості пейзажі відповідно до свого бачення наповнюю новим кольором, новими відчуттями».

Наталія Щербак: «У мене точного процесу створення картини немає. Певний образ з'являється, і все. Це і є весь етап творчості. Далі суто технічне відтворення, що приходить із досвідом. Я намагаюся зараз не споглядати мистецтво навмисно, щоб уникнути вірогідності плагіату чи то в образі, чи то в техніці чи ще в чомусь. Свого часу мене дуже вразила біографія декількох митців. Це Едгар Дега, особливо той період, коли він почав сліпнути. Це найцікавіший етап його творчості, бо в нього дуже цікаві з'явилися пастельні роботи й надзвичайна скульптура, хоча людина майже нічого не бачила. Також біографія Пабло Пікассо. Особливо його особисте життя».

Юлія Шеменьова: «Професійно малювати я почала років з 15, а взагалі на малювання ходила з восьми років. Потім вирішила, що буду вступати в художній інститут. І таким чином, малюю вже більше 18 років. У мене є улюблений митець — Сальвадор Далі. Мені подобається те, що він не бачить так, як звичайні люди, своє оточення.

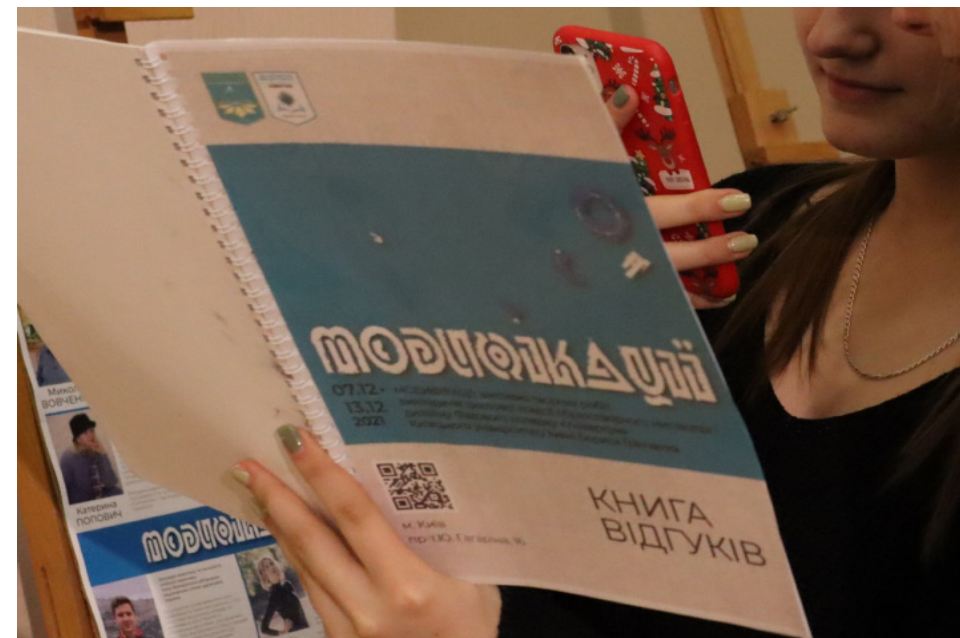

Він інтерпретує його через символи. З найулюбленіших робіт — «Плин часу». Щодо сучасних художників, то мені імпонують більше митці, які працюють у сфері стріт-арту. Я зараз потроху починаю цим займатися».

Ольга Овчаренко: «Малювала ще з раннього дитинства. Скільки себе пам'ятаю, стільки й малювала. Початківцям перш за все завжди раджу «якщо у вас виникає бажання, ви маєте втілювати вашу ідею». Наголошую на тому, що не потрібно боятися, якщо перша картина вийшла не дуже якісна, не дуже гарна. Ніколи не викидайте ваших робіт, навіть ту, яка зовсім не подобається, тому що дивлячись на них, ви будете прогресувати й рости».

Як наголосив Сергій Русаков: «Ця подія є точкою для підсумування 2021 року». Кожен митець мав можливість продемонструвати свої картини, показати частинку себе, дати поради молодим художникам. Тож хочемо порадити вам ніколи не покидати свою мрію та завжди йти до своєї мети. І нехай у 2022 році у вас буде ще більше натхнення та творчих успіхів!

Алла Бедна

#[ШЧО]

ПОДИВИТИСЯ

У цьому випуску «Нота Бене» ми вирішили присвятити рубрику #ШЧО фільмам про історичні події нашої країни.
Приємного перегляду!

«Зима у вогні: Боротьба за свободу»

Рік: 2015

Країна: США

Режисер: Євген Афінеєвський

Це документальний фільм, створений за підтримки Netflix, що розповідає про події на Майдані Незалежності протягом зими 2013-2014 років. Сам режисер та його команда брали багато інтерв'ю в учасників Революції гідності: протестувальників, активістів, медиків. Крім цього, у кінострічку ввійшли справжні кадри з місця подій.

Цей фільм, як і інші в нашому списку, точно не залишить нікого байдужим. Адже повстання проти проросійського режиму залишились не тільки в книжках з історії та кінострічках, а й в серцях українців.

«Золотий вересень. Хроніка Галичини 1939—1941»

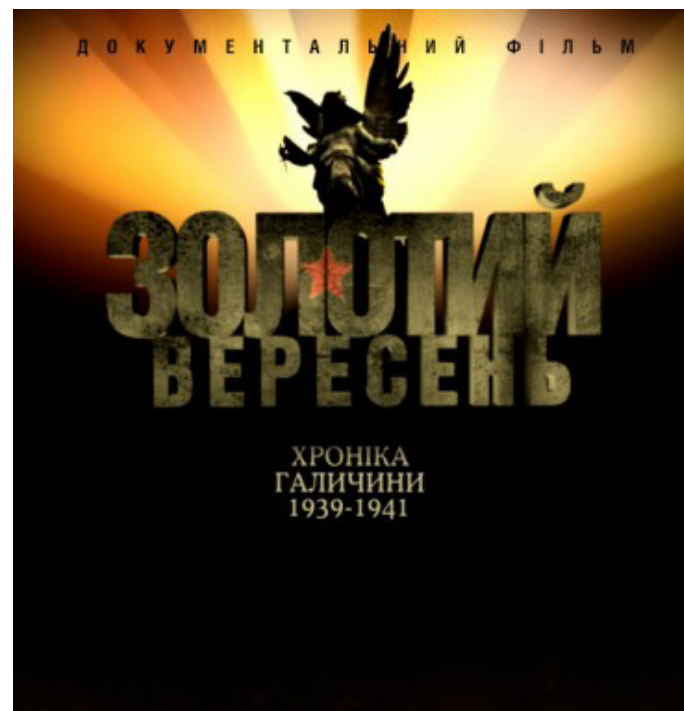
Рік: 2010

Країна: Україна

Режисер: Тарас Химич

Документальний фільм, що змальовує події в Галичині перед початком та в перші роки Другої світової війни. До 1939 року ці землі входили до складу Польщі, та радянські війська за допомогою жорстких репресій встановили там свою владу. Події, описані у стрічці, довгий час перебували поза увагою науковців та суспільства.

Але це наша історія і про неї не можна мовчати! Фільм заснований на спогадах очевидців, містить інтерв'ю істориків та кадри хроніки часів Другої світової.

«Війна. Український рахунок»

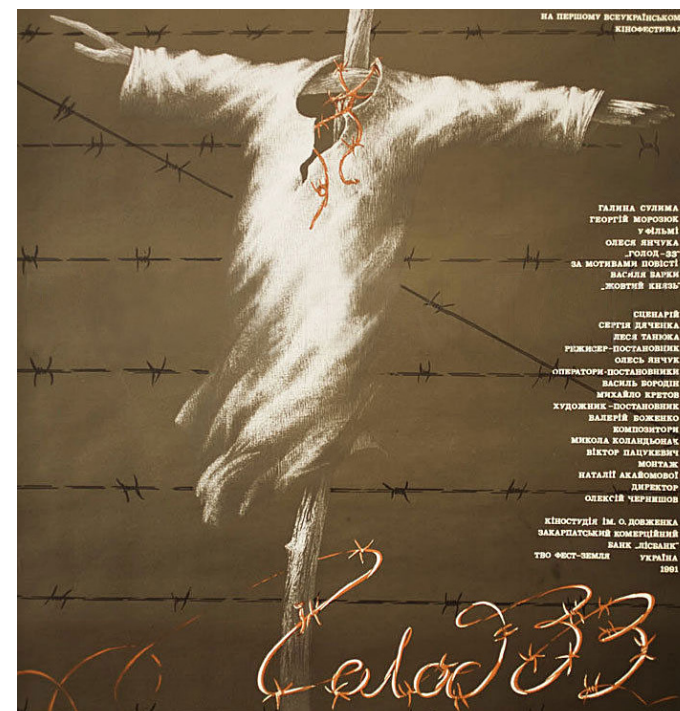
Рік: 2002

Країна: Україна

Режисер: Сергій Буковський

Це фільм, що складається з дев'яти серій, розповідає про події Другої світової війни на території України. У цій стрічці є досить велика кількість хроніки тих часів, більша частина якої до того часу не була показана на екранах.

Режисер дає слово тим, для кого війна стала майже основною частиною життя. Він намагається зберегти об'єктивність, не сперечатися з істориками, надати можливість висловитися всім. Це, можна сказати, перша спроба так делікатно та уважно описати долю України у Другій світовій війні.

«Голод 33»

Рік: 1991

Країна: Україна

Режисер: Олесь Янчук

Це художній фільм про Голодомор 1932-1933 років. У ньому йдеться про українську селянську родину, що намагається вижити під час голоду. Всі ми знаємо, що геноцид довгий час приховувала радянська влада. І саме кінострічка «Голод 33» — це перший фільм, що розкрив злочини більшовицького режиму. Всі ці події глядач може побачити очима голодної дитини зі звичайної сім'ї...

Марія Фещенко

Ось так і пишу...

Я — дитина бетонних стін,
Цегли, шпалер і сліз без причин.
Я, як і решта, народжена у стражданнях,
У скам'янілих пориваннях
До ліпшого життя на природі.

Хоча є теорія, що всі ми давно вже померли, ще при пологах.

Я — дитина повторів. Часу, коли щось нове —
Це насправді давно вже знайоме.
Донька заторів.

Я народилася з нафтовою петлею на шиї

І так само помру в машині, яка колонізуватиме Марс.

Якийсь чоловік мене спокійно придушить, а як відповім — скаже: «Що
це за фарс?»

Я — дитина війни, революції, страху.

Ні, я не народжена сорок п'ятого.

Гірше. Мій день — четвертого року.

Тому я заціпеніла від цього пороку.

Я створена на дні й та, що зазнала прозріння.

Але і та, яку кинули в полум'я капіталістичного лиха.

Я — хвора. Мій вирок — корона,

А ви й далі радійте життю за кордоном.

Марія Кукшина

Моє кохання особисте

Моє кохання особисте,

Не для чужих воно очей.

Таке тонке, магічне, чисте

Зриває тисячі ночей.

Всі ті кричущі барви світу

Розбилися у серденьку моїм —

Заполонили чисті води

І потекли у гай шумний.

Моє кохання особисте

Воно скликає цілий світ.

Немов зернина колосиста

Воно зростає навесні.

Неначе пролісок чарівний

Дзвенить у різні голоси.

Моє кохання особисте

На слух сприймається не чисто

Ти не почуєш його скрізь.

Воно чарівне, незрівнянне,

Таке бажане, довгождане.

Моє кохання — то мій дар.

Я ним чарую шлях тернистий,

Зриваю хвилі неземні

І слухаю пісні ті чисті,

Що серце співає мені.

Надія Кравченко

Редакція «Nota Bene» відкрита до співпраці з викладачами та студентами.
Якщо Вам є що розказати, чим поділитися, то ми з радістю допоможемо.
Чекаємо на ваші листи: notabene.kubg.edu.ua@gmail.com